

**ČAROBNI ORMAR : ZBIRKA RARA U ŠIBENSKOJ
GRADSKOJ KNJIŽNICI**

MAGICAL BOOKCASE : COLLECTION OF RARITIES IN ŠIBENIK
PUBLIC LIBRARY

Karmen Krnčević

Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić" Šibenik
kkrncevic@knjiznica-sibenik.hr

Antonija Miše

Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić" Šibenik
amise@knjiznica-sibenik.hr

UDK / UDC 027.3(497.5Šibenik):09

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received: 15. 11. 2012.

Sažetak

Zbirka rijetkosti Gradske knjižnice "Juraj Šižgorić" nalazi se u sklopu Znanstvenog odjela koji je dio same knjižnice. U zbirci se nalazi dosta građe, rijetke i vrijedne, koja može poslužiti za proučavanje povijesti Dalmacije i Šibenika. Zbirka *Rara* šibenske knjižnice sadrži oko 170 naslova starih i vrijednih knjiga i dva naslova novina. Najstariji primjerak u zbirci je iz 1537. godine.

Za šibensku zbirku rijetkih knjiga, najznačajnije su knjige koje po svom značenju pripadaju i u zbirku *Sibencensia*, koje čine prepoznatljivu baštinu šibenskoga kraja. Naravno, taj "popis" rijetkosti nije konačan i stalan. Knjižnica se bavi aktivnom politikom popune svih svojih fondova, pa tako i zbirke rijetkosti. Zbirka je smještena u posebnim, za to određenim ormarima i u njenom smještaju vodi se računa o zadovoljavanju uvjeta zaštite građe.

Kako bi što bolje prezentirala svoju zbirku, Knjižnica, osim što je objavila pre-tiske nekih značajnih djela šibenskih autora, planira i digitalizaciju nekih vrijednih knjiga iz zbirke *Rara*, naročito onih koje su vezane i uza zavičajnu zbirku.

Ključne riječi: Gradska knjižnica Šibenik, zbirka rijetkosti, zavičajni pisci, pohrana vrijedne građe

Summary

Collection of Rarities from Šibenik's Public library "Juraj Šižgorić" is the part of the Science department. In the collection are valuable and rare materials that can be used for study of history of Dalmatia and Šibenik. Collection of Rarities of Šibenik library contains about 170 titles of old and notable books and two titles of newspapers. The oldest specimen in the Collection of Rarities is from 1537.

In Šibenik's Collection of Rarities, the most important are those which by their meaning belong to the *Sibenicensia* collection and represent heritage of Šibenik's area. That list of rarity isn't definitive and constant. Library is very active in policy of completing its collections including the Collection of Rarities. Collection of Rarities of Šibenik's Library is located in a special, for that purpose built bookcases. The conservation of the library material of the Collection is taken care of and the Collections is properly stored as well.

In the intention of presentation its collection, Library have reprinted some important works of Šibenik native authors and some of the books from the Collection of rarities, especially the one which are important for the Homeland collection, would be digitized.

Keywords: Public library "Juraj Šižgorić", Collection of Rarities, homeland writers, storage of notable materials

1. Uvod

Tema ovog rada je zbirka rijetkosti Gradske knjižnice "Juraj Šižgorić" u Šibeniku.

Pod pojmom rijetkost podrazumjevamo staru i rijetku tiskanu građu. To je građa koja iziskuje posebnu pažnju, počevši od same stručne obrade, pohrane i čuvanja te njenog korištenja. Često, zbirke te vrste ne mogu se koristiti u slobodnom pristupu ili se koriste uz posebno dopuštenje.

2. Stara i rijetka knjiga

Stara i rijetka knjižnična građa je vrlo raznovrsna, obično se razvrstava u 4 skupine:¹

- a. rukopisi
- b. tiskane knjige (tu spadaju i grafike i muzikalije)
- c. periodički tisak
- d. ostala knjižnična građa.

Vrijednost knjige ovisi o čitavom nizu različitih elemenata. Glasoviti talijanski knjižničar Giuseppe Fumagalli (1863. – 1939.)² navodi 25 kategorija za procjenu knjiga pri svrstavanju u trezorsku građu, od kojih nabrajamo one najvažnije:

- 1) knjiga se vrednuje s obzirom na autora (tko je bio autor, kakvo je bilo njegovo značenje u povijesti književnosti, znanosti i sl.)
- 2) knjiga se vrednuje s obzirom na sadržaj (koja je tema u njoj obrađena, što ona znači ili je nekada značila, je li aktualna i sl.)
- 3) o kakvom izdanju je riječ (je li izdanje izvorno, editio princeps, pučko, kritičko, divot-izdanje ili neko drugo)
- 4) tko je tiskar knjige (neki poznati cijenjeni majstor, kojim je postupcima izrađena knjiga, na kakvom materijalu)
- 5) ima li djelo neko posebno značenje za domaću ili svjetsku kulturu)
- 6) iz kojeg vremena potječe ta knjiga (pitanje njene starosti)
- 7) vanjska oprema knjige (posebne ilustracije, vrijedan uvez, sačuvanost primjerka, eventualne bilješke)
- 8) porijeklo primjerka (u čijem je vlasništvu bio, vezanost za neki važni povijesni događaj)
- 9) broj sačuvanih primjeraka (koliko je određena knjiga rijetka).

Navodeći sva ta mjerila vrijednosti knjige, spomenuto je i mjerilo starosti i rijetkosti knjige. Naravno, stare bi bile one koje potječu iz prijašnjih stoljeća, a rijetke one od kojih se sačuvao iznimno mali broj primjeraka.

¹ Jurić, Šime. Stara i rijetka građa. // Seminar Standardiziranje kataložne obrade stare i rijetke tiskane građe, Zagreb, 10-11. prosinca 1992. / uredila Tinka Katić. Zagreb : NSB, 1993. Str. 2.

² Kovačić, Mihaela. Odjel specijalnih zbirki : Od manuskripte do multimedije. // 100 godina Sveučilišne knjižnice u Splitu. Split : Sveučilišna knjižnica, 2003. Str. 56.

U knjižničarskim krugovima, imenom stara tiskana građa, nazivaju se bez razlike sve knjige tiskane do kraja 17. st. Antikvari takvima proglašavaju i sve knjige tiskane u 18. st. U pojedinim europskim narodima, granica za staru nacionalnu građu se često pomiče do 1850. godine pa i dalje.

Knjige mogu postati rijetke i u slijedećim uvjetima:

- 1) ako je knjiga već kod svog izdanja bila tiskana u ograničenoj nakladi (mala količina primjeraka)
- 2) ako je autor sam povukao i dao uništiti svoje djelo
- 3) ako je vlast zaplijenila, spalila i uništila za nju nepoželjnu publikaciju
- 4) ako je kakva elementarna nezgoda (požar, nebriga, nepažnja, potop) uništila cijelu nakladu
- 5) ako su zbog velikog čitanja istrošeni svi primjerci djela.

Odjeli stare građe zahtijevaju sve uobičajene poslove koji se vode u knjižnicama, od poslova nabave, obrade, održavanja, zaštite fondova, izložbi, izrade kataloga...

Jedina razlika je u tome što kod takve građe ne postoje unaprijed utvrđeni planovi za iduću godinu, građa je smještena u relativno male prostore, namjerno zapečaćena i namjerno zaštićena od prevelikog korištenja.

Pristup do takve vrste građe je teži, za njeno proučavanje potrebna je posebna vrsta dopuštenja.

Nadalje, građa se koristi isključivo u prostorijama knjižnice. Da bi se takva građa zaštitila, uz pomoć moderne tehnike može se dobiti niz reprodukcija koje omogućavaju pristup informacijama, dok se izvornici čuvaju od prekomjerne uporabe.

3. Rara Gradske knjižnice “Juraj Šižgorić” Šibenik

3.1. Nastanak zbirke

Zbirka rijetkosti Gradske knjižnice “Juraj Šižgorić” nalazi se u sklopu današnjega Znanstvenog odjela koji je dio same knjižnice. Inače, odjel je u početku djelovao odvojeno od knjižnice, a spominje se već od 1955. godine. Tada je djelovao kao samostalni odio Muzeja grada Šibenika.

Imao je potpuno nesređenu zbirku od nekoliko tisuća knjiga, novina i časopisa, smještenu najprije u dvije, a zatim u tri nepodesne prostorije s jednim službenikom-knjižničarom, a kasnije s još jednim knjižničarskim manipulantom.

1961. godine, rješenjem Narodnog odbora općine Šibenik osnovana je Naučna biblioteka u Šibeniku, od 1. listopada 1962. započela je s javnim radom. U tih šest i po godina, knjižnica je izrasla u sređenu ustanovu. U tom razdoblju popisano je 11.000 knjiga, 2.100 je još trebalo popisati. Posjedovala je i 3.900 svezaka časopisa, te 800 svezaka novina. Bio je tu i matični katalog, topografski, abecedni i stručni.

Gradska knjižnica (koja je u međuvremenu promijenila ime u Narodna knjižnica) objedinjena je 1. siječnja 1966. s Naučnom bibliotekom u Gradsku biblioteku. U tom razdoblju nastaje i zbirka *Rara*, izdvojena u zasebnom metalnom ormaru, sa sređenim abecednim i topografskim katalogom i zasebnom inventarnom knjigom.

Gradskoj knjižnici i zbirci rijetkosti prethodile su crkvene i samostanske knjižnice, ali zbog svoga zatvorenog tipa nisu znatno utjecale na kulturni život grada, bez obzira na kvalitetu zbirki.

Do Prvoga svjetskog rata postojale su Narodna slavjanska čitaonica, po političkoj orijentaciji narodnjačka (1866.-1914.)³ i knjižnica Hrvatskog sokola (1899.-1914.). Obje su bile više društvene nego javne ustanove.

Od 1917. do 1941. godine djelovala je knjižnica Pavlinović, koju je osnovalo katoličko Akademsko društvo. To je bila prva javna knjižnica koja je bila i stručno vođena, s fondom od nekih 5.000 knjiga.

Na poticaj dr. Borisa Novaka i dr. Miloša Škarice, 17. veljače 1922. osnovana je Gradska knjižnica. Onodobni tisak izvješćuje o mnogim darovateljima i narastanju knjižnoga fonda. Naime, knjižnica je u početku imala fond od 1.105 knjiga i 26 članova. Međutim, u veljači 1923. bilo je već 406 Šibenčana koji su plaćali članarinu, a fond je povećan na 2.681 knjigu.

U gradu je djelovala i knjižnica društva Casino (1844.-1943.),⁴ temelje joj je udario Niccola Tomaseo. Postojala je i Biblioteca popolare italiana (1910.-1943.). Knjižnica je čak dvaput izdala tiskani katalog fonda. U šibenskoj gradskoj knjižnici, u sklopu zbirke *Sibenicensia* čuva se onaj iz 1924. godine.

Obje su te knjižnice bile talijanske, fondovi su im razneseni za Drugoga svjetskog rata, ali je manji dio ipak sačuvan i nalazi se u sklopu današnjeg Znanstvenog odjela Gradske knjižnice "Juraj Šižgorić".

³ Zenić, Milivoj. Šezdeseta obljetnica šibenske Gradske biblioteke. // Bibliotečno - informacijski sistem 12-13, 8/9(1982), 22.

⁴ Karmanski, Zora. Naučna biblioteka u Šibeniku. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 8, 3/4(1962), 181-183.

Najznačajniji doprinos fondu Znanstvenog odjela Gradske knjižnice dala je Narodna knjižnica, oko 4.500 knjiga i časopisa koji su po svom sadržaju pripadali u fond Znanstvenog odjela.

U fond Znanstvenog odjela ušle su i neke knjige iz nekadašnjih knjižnica Okružnog suda, Bolnice i Trgovačkog udruženja.

Treba spomenuti i školske knjižnice, iako su njihovi fondovi uvelike stradali u oba rata.

Za nadopunu fonda današnjega Znanstvenog odjela, posebno su značajne bile knjižnice Gimnazije (osnovana 1909.) i Učiteljske škole (osnovana 1922.).

One su naslijedile knjižnicu hrvatske gimnazije i knjižnicu učiteljske škole u Zadru kad je grad potpao pod Italiju. S knjižnicom zadarske učiteljske škole dobivena je i knjižnica Matice dalmatinske, pa tako danas izvjesna količina knjiga i časopisa iz tog razdoblja posjeduje Znanstveni odjel.

Knjižnica posjeduje i zbirku izdanja JAZU (danas HAZU) koja je nadopunjena razmjenom s knjižnicom Akademije.

Nadalje, Knjižnica posjeduje veliku zbirku latinskih i grčkih klasika u izvorniku, mnoga godišta časopisa i novina već od druge polovice 19. st.

Glavni fond knjižnice čine knjige dobivene iz Muzeja grada Šibenika koji je osnovan 1925. godine.

Između dva svjetska rata, i Muzej i Knjižnica spašavali su knjige javnih i privatnih knjižnica kojima je prijetilo uništenje. Kako se spašavanje velikim dijelom odvijalo stihijski, mnogim knjigama se i ne zna porijeklo.

Upravo zahvaljujući tim akcijama, u sklopu Knjižnice nalazi se dosta građe, rijetke i vrijedne, koja može poslužiti za proučavanje povijesti Dalmacije i Šibenika.

Naravno, taj "popis" rijetkosti nije konačan i stalan. Knjižnica se bavi aktivnom politikom popune svih svojih fondova, pa tako i zbirke rijetkosti.

3.2. Sadržaj zbirke

Zbirka *Rara* šibenske knjižnice sadrži oko 170 naslova starih i vrijednih knjiga i dva naslova novina.

Najstariji primjerci u zbirci su Hipokratovi *Aphorismi*, tiskani u Veneciji 1537. i Plutarhovi *Graecorum Romarumque illustrium vitae*, tiskani u Bazelu 1542.

U šibenskoj zbirci sačuvana su gotovo kompletna prva tri godišta dvojezičnog tjednika *Il regio Dalmata*, koji je izlazio u Zadru od 12. srpnja 1806. do 1. travnja 1810. Tekst je bio usporedo na hrvatskom i na talijanskom jeziku, a od početka izlaženja pa do broja 4(1808) uz naziv novina na talijanskom jeziku, pojavljuje se i onaj na hrvatskom, *Kraglski Dalmatin*. *Kraglski Dalmatin* bio je službeno glasilo dalmatinske vlade i prvi list na hrvatskom jeziku u povijesti novinstva uopće.⁵

Od rjeđih starijih i vrijednih knjiga u zbirci su značajnije: *Missal' rimskij*, pisan glagoljicom iz 1741., *Saltijer slovinski* Ignjata Đurđevića iz 1729., Stipana Margitića *Fala od sveti*, pisana bosančicom iz 1708., 1. izdanje *Bukvice* Dositeja Obradovića iz 1770., *Novo graždanskoe zemleopisanie* Pavla Solarića iz 1804., *Pismenica serbskoga jezika* Vuka Karadžića iz 1814., *Rjecso-sloxje* Joakima Stullija iz 1806.

Za šibensku zbirku rijetkih knjiga najznačajnije su pak knjige koje po svom značenju pripadaju i u zbirku *Sibenicensia*, koje čine prepoznatljivu baštinu šibenskoga kraja, satkanu marom i trudom znamenitih Šibenčana ili onih koji su dulje boravili u Šibeniku i tu ostavili pisane tragove još od davnih vremena.

U Šibeniku i njegovim predgrađima 1607. živjelo je 5.500 stanovnika. U uvjetima relativnog gospodarskog uspona i društvenog napretka, Veliko vijeće Šibenika donijelo je 29. 9. 1607. odluku da se tiska gradski statut. *Šibenski statut* tiskao je vlastitim novcem Frane Divnić. *Volumen statutorum legum et reformationum civitatis Sibenici* tiskan je u Veneciji 1608., u tiskari Nikole Moretija. Šibenski je muzej 1982. objavio faksimilno izdanje latinskog teksta *Statuta* s hrvatskim prijevodom i opsežnom studijom o postanku, razvoju i sadržaju *Statuta* Zlatka Herkova. U napomeni ovog izdanja navodi se da je “pretisak izrađen prema primjerku koji se čuva u Muzeju grada Šibenika ... i primjerku koji se nalazi u Gradskoj biblioteci “Juraj Šižgorić” Šibenik, sign. R-76”.⁶

⁵ Šokota, Mirjana; Mirjana Vujanić-Lednicki. *Kraglski Dalmatin* : bibliografija. Zadar : Narodni list : Filozofski fakultet, 1989.

⁶ Knjiga statuta, zakona i reformacija grada Šibenika : s popisom poglavlja / [urednik Slavo Grubišić ; prijevod Zlatko Herkov]. Šibenik : Muzej grada Šibenika, 1982. Str. [6].

Sl.1 Šibenski statut iz 1608.

Šibenski biskup Jerolim Blaž Bonačić objavio je *Nauk karstjanski* još dok je bio učitelj teologije i nadpop u Nerežišćima. Djelo je tiskano u Veneciji 1743. Šibenska knjižnica posjeduje 2. *pritiskanje* iz 1761., iz vremena kad je Bonačić bio šibenski biskup. Knjigu je biskup dao podijeliti svim župnicima u šibenskoj biskupiji, pa je *Nauk* godinama bio jedini katekizam u biskupiji.⁷

U *Putu po Dalmaciji* (*Viaggio in Dalmazia*, Venecija, 1774.), Fortis je prvi objavio u hrvatskom izvorniku i talijanskom prijevodu pjesmu *U pohvalu od grada Šibenika* Petra Divnića. U toj pjesmi, od koje je ostao samo dio, Divnić slavi rijeku Krku i Šibenik.

Samo u tom izdanju iz 1774., prvi put je objavljen i nedovršeni putopis Antuna Vrančića *Iter Buda Hadrianopolim* (*Putovanje iz Budima u Drinopolje*), nastao nakon prvoga četverogodišnjeg (1553.-1557.) izaslanstva u Tursku.

U zbirci *Rara* šibenske knjižnice čuva se i francuski prijevod *Voyage en Dalmatie*, Bern, 1778. U tom švicarskom izdanju nema u dodatku putopisa *Iter Buda Hadrianopolim*.

⁷ Zenić, Milivoj. U pohvalu od grada Šibenika. Šibenik : Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", 2002. Str. 255-256.

Sl. 2. Fortis, *Viaggio in Dalmazia*, Venecija, 1774. i *Voyage en Dalmatie*, Bern, 1778.

Antun Vrančić zastupljen je u Knjižnici još jednim svojim djelom, drugim izdanjem *Orationes duae reverendissimi Antonii Verantii, archiepiscopi Strigonsensis*, izdanom u Veneciji, 1793. Ta će dva govora 2004. objaviti Gradska knjižnica “Juraj Šižgorić” Šibenik u knjizi *Tri spisa*, u prijevodu Šime Deme.

U Fortisa nalazimo i zanimljivu legendu, sačuvanu predajom među Morlacima, o djevojci po imenu Anka koja je bila ukradena nekom čovjeku. Tražio ju je po cijelom brdu i dozivao je vičući: “Moja Anka”; po tome je brdo dobilo naziv Mojanka.⁸

Tu će priču ispričati, polazeći od dosta škrte lokalne predaje, pjesnikinja Ana Vidović, stvarajući mali roman u stihovima o tragičnoj ljubavi na dalmatinskom selu. Šibenka Ana Vidović prva je ilirska pjesnikinja u Dalmaciji. Oduševljena ilirskim idejama, svoj spjev *Anka i Stanko* objavila je na hrvatskom jeziku. Gradska knjižnica “Juraj Šižgorić” Šibenik, u posjedu izdanja iz 1841., objavila je kritički pretisak tog izdanja, želeći ukazati na važnost koju Ana Vidović predstavlja ne samo za šibensku, nego i širu hrvatsku književnu baštinu.

⁸ Vidović, Ana. *Anka i Stanko*. Šibenik : Gradska knjižnica “Juraj Šižgorić”, 1995. Str. VII.

Franjevac Mate Zoričić, pisac čuvene *Aritmetike* iz 1781., napisane na hrvatskom jeziku, u zbirci *Rara* zastupljen je s dva teološka djela, nastala u vrijeme dok je bio gvardijan samostana sv. Lovre u Šibeniku. Oba su tiskana u Veneciji: *Zarcalo različiti događa oliti Prilika za duše pravovirni uputiti putem o spasenja* iz 1780. u kojem su obrađene mnoge vjerske istine, kreposti i mane i *Uprava mnogo korisna ispovidnika* iz 1781.

Šibenčanin Ivan Tomko Mrnavić objavio je 1627. u Rimu *Istumačenje obilnije nauka krstjanskoga (...) prineseno u jezik harvatski*, prijevod s latinskoga katekizma kardinala Roberta Bellarmina. *Nauk krstjanski* bit će još objavljen u Veneciji 1699. i u Rimu 1708. i 1805. Šibenska knjižnica posjeduje primjerak iz 1805.

Vicko Drago, iako nije bio rođenjem Šibenčanin, vezan je za Šibenik dugotrajnim boravkom u njemu. Autor je djela *Storia dell' antica Grecia*, obimne povijesti antičke Grčke u šest svezaka, objavljene u Milanu od 1820. do 1836., koje se nalaze u šibenskoj knjižnici.

Knjižnica čuva u svojoj zbirci i prvo florističko djelo uglednoga šibenskog liječnika i botaničara Roberta Visianija *Stirpium Dalmaticarum specimen*, objavljeno u Padovi, 1826. napisano na latinskom jeziku, s osam tablica-crteža. U ovom djelu obrađena je do tada malo poznata dalmatinska flora, pa uz znanstveni ima i povijesni značaj. *Specimen* je rezultat Visianijeve strasti za proučavanjem dalmatinskog bilja još za mladenačkih šetnji rodnim krajem. U katalogu na kraju knjige, Visiani, uz nazive bilja na latinskom, donosi i nazive na "ilirskom", prema objavljenim i neobjavljenim rječnicima, dok je "neka čuo iz usta seljaka, brđana i travara".⁹

Nikola Tommaseo, jedna od najsvestranijih i najsnažnijih osobnosti u šibenskoj književnoj i kulturnoj povijesti, zastupljen je u šibenskoj knjižnici velikim brojem naslova. Tommaseo je pisac rijetko široke klasične naobrazbe prožete romantičarskim shvaćanjima. Autor je dvaju rječnika: talijanskog jezika (u sedam svezaka) i sinonima talijanskog jezika. Sakupljač je i prevoditelj narodnih pjesama (*Canti popolari, toscani, corsi, illirici, greci*), pjesnik tipičnog kanconijera romantičkog razdoblja u zbirci *Poesie*, potom pedagoških, filozofskih i političkih spisa (*Dell' Italia*). U Rari se čuvaju i *Scintile* objavljene u Veneciji, 1841., koje su talijanska verzija *Iskrice*. Šibenska knjižnica posjeduje drugo, zadarsko izdanje iz 1849. Za šibensku kulturnu i književnu povijest zanimljiv je roman *Fede e bellezza* (Knjižnica posjeduje prvo izdanje iz 1840.) u kojem se spominju šibenski zalaz sunca i raskošni slapovi Krke kod Skradina.¹⁰

⁹ Visiani, Robert. Ogljed dalmatinskog bilja. Split : Čakavski sabor, 1978. Str. 15.

¹⁰ Zenić, Milivoj. Nav. dj. Str. 285-286.

Toma Babić poznati je franjevački pisac. Njegov *Cvit razlika mirisa duhovnoga*, nastao za župnikovanja u Skradinu bio je, uz *Razgovor ugodni naroda slovinskog*, najčitanija knjiga u 18. stoljeću. Babić je *Cvitom* želio protumačiti “nauk karstjanski” hrvatskim jezikom.

Brojna izdanja *Cvita* najbolje svjedoče o popularnosti Babićeve knjige. Prva četiri tiskana su u Veneciji, petu u Dubrovniku, šesto i sedmo u Zadru. Šibenska knjižnica u svojoj zbirci *Rara* čuva primjerak šestog izdanja iz 1851.¹¹

Jerolim Marasović, iz poznate skradinske obitelji Marasović, koja je posjedovala jednu od najvećih i najvrednijih obiteljskih knjižnica u Dalmaciji, s oko šest tisuća knjiga, brojnih rukopisa, pisama, oglasa i zanimljivom fototekom, objavio je u Paviji 1857. svoju disertaciju o cirozi jetre. Djelo se nalazi u posjedu Gradske knjižnice “Juraj Šižgorić” Šibenik.

Prvu tiskaru u Šibeniku osnovao je 1870. Šime Anić, jedan od prvih članova Matice dalmatinske. U njoj su tiskani uglavnom razni obrasci, proglosti, polemički spisi i prigodne pjesme. Šibenska knjižnica posjeduje *Enchiridion directorii chori ad usum insignis ecclesiae cathedralis Sibenicensis de anno Domini 1876.*, objavljen u Anićevoj tiskari 1877.

Federico Antonio Galvani autor je djela *Il re d' armi di Sebenico con illustrazioni storiche*, u dva sveska, tiskano u Veneciji, 1884. Ova knjiga predstavlja vrhunski domet onodobna tiskarska umijeća, s brojnim ilustracijama i koloriranim crtežima šibenskih plemićkih obitelji. Galvanijevo heraldičko djelo još je i danas izvor za poznavanje grbova šibenskog plemstva, i kao takvo dobilo je važno mjesto u zbirci *Rara*.

Stjepan Zlatović, član Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja, zašlužni i neumorni kulturni djelatnik i crkveni povjesničar, svoje životno djelo *Franovci Države Presvet. Otkupitelja i hrvatski puk u Dalmaciji* pisao je u šibenskom samostanu sv. Lovre. Zlatović se u radu koristio neobjavljenim kronikama, izvornim svjedočanstvima, turskim listinama i gradivom iz drugih arhiva. Ova opsežna knjiga, objavljena u Zagrebu 1888., bila je već u svom vremenu povoljno ocijenjena, a i danas je temeljno djelo u proučavanju povijesti ove franjevačke provincije. Upravo tim djelom Zlatović je zastupljen u zbirci *Rara* šibenske knjižnice.

Vicko Skarpa, rođeni Starograđanin, službovao je kao svećenik u šibenskom Docu. 1909. izdao je u Šibeniku knjigu *Hrvatske narodne poslovice*, koja se također čuva u šibenskoj knjižnici. Knjiga ima više od 600 stranica, u

¹¹ Znanstveni skup “Fra Toma Babić i njegovo vrijeme” (2001 ; Skradin, Visovac). Zbornik o Tomi Babiću : zbornik radova sa znanstvenoga skupa “Fra Toma Babić i njegovo vrijeme”, Skradin - Visovac, 26.-27. listopada 2001. / [glavni urednik Alojz Jembrih]. Šibenik : Gradska knjižnica “Juraj Šižgorić” ; Zagreb : Hrvatski studiji Sveučilišta, 2002.

njoj su skupljene sve hrvatske poslovice dotad objavljene, neke su iz neobjavljene zbirke popa Miha Granića, a najveći je broj onih poslovice koje je sam autor čuo iz usta puka.

U zbirci *Rara* nalazi se i knjiga najšibenskijeg pjesnika grada, Vinka Nikolića, *Moj grad*, iz 1941. Knjiga, koju je crtežima s motivima Šibenika obogatilo Vladimir Kirin, iako novijeg datuma, zbog svoje važnosti za šibensku baštinu, a zbog malog broja sačuvanih primjeraka smještena je, osim u zavičajnu zbirku i u zbirku *Rara*.

3.3. Nabava građe

Za nabavu knjiga, nužna je kvalitetna i što češća suradnja s antikvarima, kolekcionarima, muzejskim i arhivskim djelatnicima... Osim kupnjom i zamjenom, velik dio fonda može doći kao dar, tj. ostavština.

Upravo takav bio je i slučaj sa zbirkom rijetkosti Gradske knjižnice "Juraj Šizgorić". Naime, jedan dio građe dobiven je na poklon, jedan dio je našao spas od propadanja u ratnim previranjima 20. stoljeća, dok je dio nabavljen kupnjom. Šibenska knjižnica aktivno surađuje s antikvarima i dalje pažljivo popunjava zbirku, naročito primjercima vezanim za šibensku baštinu.

3.4. Pohrana i zaštita

Način pohrane izravno utječe na trajnost građe. Dok pravilna pohrana može produžiti trajnost građe, čuvanje u prljavim, prenapučenim spremištima može brzo oštetiti zbirke. Također, loša ambalaža može ubrzati propadanje građe koju bi trebalo štiti.

Važno je postići određeni stupanj sigurnosti, nadzor nad okolinom, sigurnu pohranu i čuvanje građe kako bi se spriječilo daljnje kemijsko propadanje i knjižnična građa zaštitila od mehaničkih oštećenja.¹²

Zbirka *Rara* šibenske knjižnice smještena je u posebnim, za to određenim ormarima i u njenom smještaju vodi se računa o zadovoljavanju uvjeta zaštite građe. Građa je zaštićena od vode, prašine i svjetla. Među policama je osigurano strujanje zraka, police omogućuju jednostavan i prikladan smještaj. Iznimno vrijedna građa pohranjuje se u posebne kutije, izrađene od beskiseleskog papira. Ormar je smješten u dobro izoliranoj podrumskoj prostoriji, zaštićenoj od utjecaja temperature, vlage i svjetlosti.

¹² Adcock, Edward P. IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003. Str. 11.

3.5. Informativna funkcija zbirke

Zbirka rijetkosti, kao i svaka druga knjižnična zbirka, mora biti u funkciji korisnika, ali i maksimalno zaštićena u skladu s postojećim pravilima za takvu vrstu građe. Zbirka je po svom sadržaju i vrijednosti zanimljiva i privlačna različitom, ali ipak uskom krugu korisnika: znanstvenicima, studentima za pripremu seminarskih i diplomskih radova, ljubiteljima stare knjige, istraživačima šibenske kulturne povijesti, ali također i široj kulturnoj javnosti.

Zbirka ima i svoju sentimentalnu vrijednost: te su knjige lijepe zbog toga što su stare, rijetke, odišu tragom prošlih vremena, jedinstvene su zbog papira na kojem su tiskane, tiskarskog sloga kojim su slagane, uveza, ukrasa, posveta.

Zbirka je važna za poznavanje šibenske povijesti jer sadrži rijetka djela starih šibenskih pisaca, ili onih koji su dulje boravili u šibenskom kraju, djela koja spominju Šibenik i okolicu ili nam svjedoče o prvim šibenskim tiskarama. Zbog njihovne iznimne važnosti za poznavanje povijesti šibenske knjige i književnog stvaralaštva, Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić" u sklopu izdavačke djelatnosti objavila je kritička reprint izdanja "šibenskih" djela iz zbirke *Rara*.

Korisnicima je zbirka dostupna u računalnom katalogu Knjižnice.

Knjižnica je započela s digitalizacijom svoje vrijedne građe iz zavičajne zbirke *Sibenicensia*, a u planu je i digitalizacija nekih vrijednih knjiga iz zbirke *Rara*, naročito onih koje su vezane i uz zavičajnu zbirku.

4. Zaključak

Stara i rijetka knjižnična građa je vrlo raznovrsna. To je građa koja iziskuje posebnu pažnju, počevši od same stručne obrade, pohrane i čuvanja te korištenja. Često, zbirke te vrste ne mogu se koristiti u slobodnom pristupu ili se koriste uz posebno dopuštenje.

Stare i rijetke knjige iz šibenske zbirke potječu iz javnih i privatnih knjižnica koje su između dva svjetska rata spašavali Muzej i Knjižnica. Kako se spašavanje velikim dijelom odvijalo stihijski, mnogim knjigama se i ne zna porijeklo.

Upravo zahvaljujući tim akcijama, u sklopu Knjižnice nalazi se dosta građe, rijetke i vrijedne, koja može poslužiti za proučavanje povijesti Dalmacije i Šibenika.

Vrijednost knjige ovisi o čitavom nizu različitih elemenata. Za šibensku zbirku rijetkih knjiga najznačajnije su knjige koje po svom značenju pripadaju i u zbirku *Sibenicensia*, koje čine prepoznatljivu baštinu šibenskoga kraja, satkanu marom i trudom znamenitih Šibenčana ili onih koji su dulje boravili u Šibeniku i tu ostavili pisane tragove još od davnih vremena. Knjižnica brižno

čuva i marljivo skuplja rijetku građu, te i dalje pažljivo popunjava zbirku, naročito primjercima vezanim za šibensku baštinu.

Šibenska knjižnica pridaje veliku važnost očuvanju i prezentiranju šibenske kulturne i povijesne baštine pa je tako objavila pretiske nekih značajnih djela šibenskih autora iz zbirke *Rara*, a planira se i digitalizacija pojedinih djela iz zbirke.

LITERATURA

Adcock, Edward P. IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.

Jurić, Šime. Stara i rijetka građa. // Seminar Standardiziranje katalogne obrade stare i rijetke tiskane građe, Zagreb, 10-11. prosinca 1992. / uredila Tinka Katić. Zagreb : NSB, 1993.

Karmanski, Zora. Naučna biblioteka u Šibeniku. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 8, 3/4 (1962), 181-183.

Knjiga statuta, zakona i reformacija grada Šibenika : s popisom poglavlja / [urednik Slavo Grubišić ; prijevod Zlatko Herkov]. Šibenik : Muzej grada Šibenika, 1982.

Kovačić, Mihaela. Odjel specijalnih zbirki : Od manuskripte do multimedije. // 100 godina Sveučilišne knjižnice u Splitu. Split : Sveučilišna knjižnica, 2003. Str. 56.

Šokota, Mirjana; Mirjana Vujanić-Lednicki. Kraglski Dalmatin : bibliografija. Zadar : Narodni list : Filozofski fakultet, 1989.

Vidović, Ana. Anka i Stanko. Šibenik : Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", 1995. Str. VII.

Zenić, Milivoj. U pohvalu od grada Šibenika. Šibenik : Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", 2002. Str. 255-256.

Visiani, Robert. Ogled dalmatinskog bilja. Split : Čakavski sabor, 1978.

Zenić, Milivoj. Šezdeseta obljetnica šibenske Gradske biblioteke. // Bibliotečno - informacijski sistem 12-13, 8/9(1982), 22.

Zenić, Milivoj. U pohvalu od grada Šibenika. Šibenik : Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", 2002.

Znanstveni skup "Fra Toma Babić i njegovo vrijeme" (2001 ; Skradin, Visovac). Zbornik o Tomi Babiću : zbornik radova sa znanstvenoga skupa "Fra Toma Babić i njegovo vrijeme", Skradin - Visovac, 26.-27. listopada 2001. / [glavni urednik Alojz Jembrih]. Šibenik : Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić" ; Zagreb : Hrvatski studiji Sveučilišta, 2002.